

METAFORER VI VIRKELIG LEVER MED - ET NYT PERSPEKTIV

Af Carlo Grevy (Handelshøjskolen i Århus)

Med udgangspunkt i en kritik af Lakoff og Johnsons empiriske grundlag vises det, at den anvendte metodik - at studere metaforer primært ud fra eksempler - er uhensigtsmæssig. Det demonstreres, at Lakoff og Johnsons forskningsparadigme overtages og videreføres til trods for de empiriske problemer. Dette skyldes bl.a. en udbredt - men ukorrekt - opfattelse af, at metaforerne beviseligt eksisterer som angivet i paradigmet. På baggrund af en undersøgelse af metaforer i fagsprog argumenteres der for et nyt perspektiv - og en ny metodik - empirisk konstruktivisme, hvor man etablerer sit teoretiske begrebsapparat i dialog med empirisk materiale, med metaforer, vi virkelig lever med.

Siden 1980'erne har den kognitive semantik haft vind i sejlene. Lakoff og Johnson skrev bogen om metaforene, som vi lever med, og de satte herved metaforene på dagsordenen hos en del lingvister og litteraturskere verden over. Deres bog er lettilgængelig, og den har derfor også nået et stort publikum uden for den egentlige sprogvidenskabelige verden. I flere henseender må deres initiativ betragtes som banebrydende - selv om arbejdet i sin form var populistisk - idet de radikalt gjorde op med en litterær domineret tilgang til metaforer. De påpegede, at metaforer ikke primært fandtes i litteratur og poesi, men derimod var et udbredt dagligsprogligt fænomen. Herved blev manges opmærksomhed rettet mod metaforer i andre områder end poesiens.

Selv om andre forinden havde gødet jorden for et sådant nyt perspektiv - bl.a. Richards i 1930'erne - kan deres arbejde ikke klandres for sit initiativ og sit mål: at få os til at studere de metaforer, vi lever med. Det, som jeg derimod vil sætte til debat her, er, om de retningslinier, de satte op for et par årtier siden for studiet af sprog og især metaforer, stadig er hensigtsmæssige. Mit synspunkt er, at Lakoff og Johnsons metodik er særdeles uhensigtsmæssig. I det omfang denne metodik gentages af en lang række forskere - både herhjemme og i udlandet - må en sådan forskning vurderes som om muligt endnu mere uheldig. Den forskning, vi ser i dette regi, er

grundlæggende bygget på eksempler på metaforer, eksempler som er valgt, fordi de passer til teorien. Den bygger i overvejende grad på idealiserede forestillinger om, hvad sprog er, og hvordan sprog fungerer. Og et sådant udgangspunkt er uheldigt, fordi teorien så ikke kommer til at afsløre viden om metaforer, vi lever med, men derimod kommer til at afsløre, hvad bestemte forskere tror, metaforer er. Og det er noget ganske andet.

Jeg vil medgive de to forskere - og andre initiativtagere på samme front - det banebrydende i at vende blikket bort fra de litterære metaforer. Der har været og er stadig en udbredt tendens til at overvurdere værdien af de litterære metaforer. Litterære metaforer har deres berettigelse, men de er langt fra de eneste og de mest dominerende bevidsthedsmæssige og kulturbærende fænomener i vores sproglige verden. Tendensen til stadig at overvurdere denne litterære sproglige niche i vores verden er ikke overvundet med den kognitive semantik, desværre. Så det banebrydende i Lakoff og Johnsons arbejde kan ikke påskønnes nok. Omvendt må den uhensigtsmæssige metodik kritiseres, især fordi den er udbredt i stort omfang, og fordi den overtages af andre.

1. Den kognitive semantiks status

I faglitteraturen accepteres det i stor udstrækning, at Lakoff og Johnson arbejder ud fra et verificerbart grundlag. I forbindelse med lanceringen af *Metaphors we live by* i 1980'erne fulgte en række kritiske anmeldelser. Tilsvarende var der i Danmark i 1990'erne en række kritiske kommentarer til Lakoff og Johnsons arbejde. Tendensen i kritikken, indenlands som udenlands, kan koncentrerer til følgende: Lakoff og Johnson har givetvis ret, men det er tvivlsomt, hvorvidt deres empiri er valid. Her stopper kritikken. Det, som denne kritik selv må kritiseres for, er, at den ikke selv indeholder empiri. Foregivet empiri angribes med teori og andre formodninger: det forholder sig måske slet ikke sådan som Lakoff og Johnson påstår! Min påstand er, at Lakoff og Johnsons arbejde ikke hviler på empirisk acceptable undersøgelser, og at de ikke kvalificerer deres materiale: de arbejder primært med *formodninger* om metaforer. Men kritiserer man kun Lakoff og Johnson ved selv at komme med andre formodninger, er denne kritik lige så uheldig som det, man kritiserer.

En række anmeldelser fulgte lanceringen af Lakoff og Johnsons bog. Der var bl.a. Black (1981), Butters (1981), Violi (1982), Booth (1983), Smith (1982), Strang (1982), Thorne (1983), Wagner (1982), Nuessel (1982), Camplin (1982), Beck (1982). I kritikken påpeges svagheder, bl.a. at domænerne, som undersøges, er svagt afgrænsede etc. (Violi 1982:190). Hun er dog - som

andre - loyal, når hun skal vurdere deres empiriske grundlag, idet hun kommer frem til, at de får afdækket, *hvordan vi bruger metaforer*. Dette sidste synspunkt er jeg helt uenig i: Lakoff og Johnson taler i højere grad om, hvordan *de selv mener*, at vi bruger metaforer, i stedet for at undersøge, hvordan vi faktisk gør det.

Black (1981) peger i sin kritik bl.a. på, at argumenterne for, at *argumenter er krig*, ikke er holdbare. Vi kunne ud fra Lakoff og Johnsons eksempler lige så godt slutte, at *argumenter er en duel*, eller at *argumenter er et slag*. Der er for Black alt for langt mellem grundlag og konklusion. I sin artikel sætter han først Lakoff og Johnsons "beviser" i gåseøjne og skriver efterfølgende:

I am sorry to report that L&J's ambition is not matched by their performance: their exposition is endemically slipshod, the copious literature on metaphor is almost completely ignored, and the absence of an index is deplorable. (Black 1981:210).

I en tilsvarende kritik skriver Butters:

The connections, however, between the italicized words and WAR and/or ARGUMENT are remote and vague at best. (Butters 1981:111).

Butters tilføjer, at det endvidere er et problem, at Lakoff og Johnson udelukker muligheden for at se argumenter som dans. Han bruger Lakoff og Johnsons egen måde at argumentere på, idet han opstiller en række ytringer, som antyder muligheden for en begrebsmetafor, *argumenter er dans*: "With verbal pirouettes - with leaps of logic - with verbal grace and style", etc.

Butters afslutter sin kritik med at betragte Lakoff og Johnsons metaforer, som nogle, vi nok lever med nu, men samtidig gætter han på, at vi ikke lever med dem ret længe: "These may be metaphors we live by - - but not for long." (Butters 1981:115). Butters overordnede kritik er jeg enig i: der er ikke basis for at tilskrive Lakoff og Johnsons metaforer en grundlæggende kognitiv status. Og kritikken skal udvides: De har ikke kun problemer med det empiriske grundlag i 1980'erne, men også i deres senere arbejde. Dette skyldes, at deres metodik siden 1980'erne ikke har ændret sig grundlæggende.

Butters konklusion bør nuanceres. "These may be metaphors we live by [...]", fik Butters ikke selv vist - og går man Lakoff og Johnsons eksempler efter, viser det sig, at der var flere af metaforene, man slet ikke levede med. Lakoff og Johnson viste ikke empirisk, at vi faktisk levede med begrebsmetaforene. Butters fik heller ikke ret i sin antagelse "[...] but not for long". Selv om vi ikke har anvendt Lakoff og Johnsons systemer af metaforer, og selv om de ikke har den

påståede kognitive status, har vi alligevel på en måde levet med dem: Fordi de ukritisk er blevet gentaget i artikel efter artikel, har vi efterhånden fået en fornemmelse af, at de er virkelige. Men det er kun på den måde, at vi har levet med dem de sidste årtier.

Lad os se, om vi her i landet går mere konkret til værks, når man kritiserer andres empiri, eller blot ligeledes kritiserer såkaldt empiri med egne hypoteser.

May skriver fx:

Vi kan afvise selve problemstillingen ved at hævde, at der slet ikke er nogen organiserende struktur i disse metaforiseringer; man *skulle da kunne* metaforisere vilkårligt på kryds og tværs i sproget. (Min kursivering, May 1993:46).

Men han går ikke anderledes grundigt til værks med sin egen hypotese. Påstået empiri afvises her tilsvarende med en formodning om, at det måske kunne være anderledes. Jeg mener, at Hauge har ret i sin kritik, hvor han bl.a. skriver:

Og vi får at vide, at intet mindre end et 'empirisk bevis' kan føres for, at de synspunkter, som dekonstruktivistene 'har' ikke er 'korrekte'. *Så vidt jeg kan se*, så er de empiriske beviser endnu ikke tilvejebragte. (Min kursivering, Hauge 1993:44).

Men hvorledes det ses, at de empiriske beviser ikke er tilvejebragte, forklarer citatet ikke. Det forekommer legitimt at påstå noget ud fra, *hvad man kan se*. Og det er ikke et godt argument, når man diskuterer med nogen, der påstår, at deres forskning er empirisk funderet. I hvert fald ikke, hvis man selv vil stå stærkere.

Lad os afslutningsvis i dette view over, hvordan der tales om Lakoff og Johnsons forskning, se på nogle citater, der afspejler en mere positiv betragtning af den kognitive forsknings empiriske grundlag. Lyngsø skriver bl.a., idet det empiriske grundlag ikke problematiseres:

Hvor *Metaphors We Live By* overvejende empirisk funderet, går George Lakoff i *Women, Fire and Dangerous Things* [...] videre. (Lyngsø 1993:53).

Og Johansen ser ud til at godtage Lakoff og Johnsons grundlag, idet han vurderer, at Lakoff og Johnsons synspunkt - det, at vores begrebsstrukturer for størstedelens vedkommende er figurativt og specielt metaforisk organiseret - er en opfattelse, der synes velunderbygget (Johansen 1997: 238). Heller ikke Stjernfelt ser kritisk på det empiriske fundament. Han skriver bl.a.:

At kategorisering netop rent empirisk generelt foregår således er der for os at se næppe tvivl om [...] (Stjernfelt 1992:119).

Når den kognitive forskning skal vurderes under lup, sker der det - uanset om det sker herhjemme eller i udlandet - at metodikken, herunder påstået empiri, imødegås med samme stof, som det Lakoff og Johnson selv bruger: hypoteser, formodninger, hvad man tror. Påstået empiri mødes med ideer. Alle disse er sikkert meget gode isoleret set, men en sådan metodik fører ikke til en reel forståelse af metaforene og deres funktioner. Det forskningsparadigme, som Lakoff og Johnson udfolder, mødes ikke med empiriske modargumenter, men viderefører blot forskningstraditionen - uanset, at man på overfladen siger det modsatte. På den måde kan forskningen fortsætte i lang tid uden nødvendigvis at komme videre. For der er så meget, man kan mene. Min pointe er, at det ikke fører os tættere på de metaforer, vi virkelig lever med.

2. Empiri - metaforer på internettet

I dag har vi mulighed for at foretage empiriske undersøgelser af kollokationer på et meget bredere grundlag end for bare 10 eller 20 år siden. Årsagen er, at der i dag er lagret meget mere kommunikation og information på elektroniske medier. For bare få år siden forekom resultaterne inden for lingvistiske analyser foretaget på forskellige korpora valide, når man talte om undersøgelser af få millioner ord. I dag er der muligheder af helt andre dimensioner. Vi kan med såkaldte søgemaskiner på Internettet undersøge forekomster af bestemte kollokationer inden for milliarder af ord på ganske kort tid. I begyndelsen af 1999 foretog jeg en række undersøgelser vedr. Lakoff og Johnsons metaforer (Grevy 1999) og kom frem til, at nogle af deres metaforer faktisk anvendes i stort omfang, andre slet ikke.

Der skelnes mellem de såkaldte begrebsmetaforer og de ytringer, som afspejler eller producerer sådanne begrebsmetaforer. "Tid er penge" er en sådan begrebsmetafor, og ytringerne er: "Jeg spilder min tid" og "Jeg investerede meget tid i noget". "Ideas are food" er også en sådan begrebsmetafor, og "They ate the lesson up" og fx "They gobbled up the ideas" er sådanne ytringer. Lakoff har en metaforhjemmeside på Berkeleys universitet (Lakoff 1995), hvor man kan finde sådanne metaforer systematisk opstillet efter kildeområde og målområde. At tjekke eksistensen af kollokationer af bestemte begrebsmetaforer er ikke så interessant, idet det sjældent er dem, man bruger eksplicit. Det kan således ikke umiddelbart forventes, at man kan finde mange frekvenser af ytringer som "A problem is a region in a landscape" eller "Ideas are food". Sådanne

begrebsmetaforer er i højere grad teoretiske konstruktioner. I den omtalte undersøgelse (Grevy 1999) fandt jeg da også kun 8 hhv. 12 forekomster, hvor alle var på enten Lakoffs metaforhjemmeside eller var omtaler af Lakoff og Johnsons arbejde. Det, som et tjek på disse begrebsmetaforer viser, er, at den søgemaskine, som jeg brugte, nemlig Kvasirsøgemaskinen (www.kvasir.dk), var i stand til at finde kollokationer med selv meget små frekvenser: hvis ytringerne var på Internettet, blev de også fundet! Andre begrebsmetaforer fandtes i meget større omfang. Fx var frekvensen af "Time is money" 9686. Det kan umiddelbart undre, at fx begrebsmetaforen "Tid er penge", findes i stort omfang og andre slet ikke, fx "Ideas are food". Det er et emne, der ikke skal problematiseres yderligere her. Hvad der kan undre endnu mere, er, at nogle af de udtryk, som skulle danne belæg for eksistensen af de metaforiske begreber - de såkaldte empiriske beviser - slet ikke findes på Internettet.

Ytringerne "They ate the lesson up" og "They gobbled up the ideas", finder vi reelt slet ikke. Vi finder to, men kun på Lakoffs egen hjemmeside, hvor ytringerne er opført to gange nemlig ud fra henholdsvis kilde- og målområde! Og dette til trods for, at der er søgt blandt over milliarder af indekserede ord. At det er således, at vi ikke kan finde flere af den kognitive semantiks metaforer, har jeg undersøgt nøjere (se Grevy 2001). Der er problemer med de empiriske belæg ikke kun i Lakoff og Johnson (1980), men også i deres forskellige arbejder op til i dag. Ud fra dette perspektiv vil jeg give Hansen (2000) ret, når han skriver, at der ikke siden 1980 er sket noget kvalitativt skred i den lakoff-johnsonske teori.

En indvending mod denne kritik kunne være, at nogle af disse metaforer tilfældigvis ikke var i dette korpus, eller at de metaforiske ytringer kun var nogle, man ville udtrykke mundtligt og ikke skriftligt. Som modargument til det første vil jeg henvise til, at det faktisk er muligt at finde en lang række helt andre metaforer, nogle endda med store frekvenser både på engelsk og dansk. Til det andet vil jeg sige, at der ikke umiddelbart skulle være nogen grund til, at metaforiske ytringer, som vi skulle bruge i vores hverdag, ikke også var afspejlet i en vis frekvens på Nettet: på Nettet, dette multikorpus, er der tekster af særdeles seriøs og faglig karakter, men der er bestemt også mange talesprogsagtige hjemmesider. Der er gode grunde til at antage, at der er en vis sammenhæng mellem den måde, vi bruger metaforer (og fx idiomatiske udtryk) på, på Nettet og i vores talesprog. Jeg hævder ikke, at der nødvendigvis er en ligefremproportionalitet mellem frekvensen af bestemte metaforer på Nettet og i talesproget. Men jeg hævder, at det er et problem for Lakoff og Johnsons teori, at sådanne bestemte kollokationer savnes på Nettet, når det netop er sådanne kollokationer, der sættes som bevis for eksistensen af bestemte begrebsmetaforer. At hævde, at de manglende kollokationer - og der savnes langt flere, end eksemplerne her afspejler -

alligevel skulle være udbredte i talesproget, er rent gætteri. Og især, fordi vi rent faktisk finder en række meget forskellige metaforiske ytringer på Nettet, er der grund til at antage, at netop disse bruges og de manglende ikke.

Lad mig for at underbygge validiteten af min kritik af Lakoff og Johnsons såkaldte empiriske beviser se på frekvenserne af forskellige metaforer i dag (november 2000) og sammenligne dem med resultaterne fra starten af 1999 (Grevy 1999). "Time is money" var knap 10.000 og er i dag over 30.000. "Tid er penge" er steget fra 42 til 164. "Wasting my time" og "Invested a lot of time in" er steget fra hhv. 5618 til 26113 - og fra 155 til 579. "Explore this problem" er steget fra 379 til 453, og "Survey the problem" fra 45 til 311. "Map out the problem" er steget fra 4 til 58. "Appetite for learning" er steget fra 348 til 951. Men ser vi på de to udtryk "They ate the lesson up" og "They gobbled up the ideas", er og var frekvensen stadig to (og altså alene at finde som *eksempler* på metaforer på Berkeleycomputeren). Rækken af de parvise frekvenser afspejler, at antallet af indekserede hjemmesider på Internettet er steget til cirka det tredobbelte siden 1999. Men frekvenserne afspejler også en stor ensartethed i brugen af bestemte metaforer, idet der er en vis ligefremproportionalitet mellem alle kollokationerne i 1999 og i 2000. Og der er bestemt også en konsekvens i de manglende metaforer.

Konklusionen på denne undersøgelse af, hvorvidt den kognitive semantiks metaforer eksisterer eller ikke, er, at nogle af de metaforiske ytringer anvendes og andre ikke. Nogle anvendes i et stort omfang, andre i et mindre omfang. Der er i den kognitive forskning en total mangel på kvalificering af de forskellige metaforer, og der er ingen fornemmelse for, hvilke der bruges og er produktive i vores sprogbrug, og hvorvidt de har bestemte funktioner. De forskellige frekvenser af metaforene afspejler, hvor meget nogle bruges og andre ikke. Jo højere frekvenserne af bestemte udtryk er, jo større indflydelse har de i sprogbrugen. Høje frekvenser afspejler de pågældende metaforers produktivitet. Jeg skal ikke her gå i detaljer med spørgsmålet om, hvorfor nogle anvendes og andre ikke. At fx idiomatiske udtryk bruges og andre ikke, kan vi finde gode grunde til. Fx er udtrykket *at skifte heste i vadestedet* udbredt på dansk, hvorimod udtrykket *at kaste handsken* kun findes et sted på Nettet og det kun i et historisk referat om Christian IV. At vi kender og forstår udtryk som *at kaste handsken*, er ikke det samme som, at vi bruger det, at det har indflydelse på, hvordan vi tænker i dag, og at det er produktivt. Det samme gælder alle metaforer.

3. Empirisk konstruktivisme

Formålet med demonstrationen ovenfor har været at henlede opmærksomheden på det uhensigtsmæssige i at undersøge sprog alene ud fra eksempler, som man formoder har realitet. Det er et stort problem i en sådan metodik ikke at kunne kvalificere sine resultater. Det bliver til rent gætteri. Man taler om mulige metaforer - og disse muligheder ser vi nogle gange munde ud i konstruktioner af ytringer, som kun konstruktørene selv bruger. På denne baggrund finder jeg det yderst problematisk at tale om *metaforer*, *vi lever med* - for nogle af metaforene lever kun Lakoff og Johnson med. Når jeg så detaljeret har gjort rede for manglerne i Lakoff og Johnsons med fleres arbejder, skyldes det, at de dels selv har givet udtryk for, at der er tale om empiriske beviser, dels at der, som vist her, er en udbredt tendens til at godskrive dem denne status. Det betyder, at vi i dag inden for metaforforskningen hovedsagelig har en metodik, der bygger på eksempler og gætterier. Denne metodik er ikke blot meget udbredt, men også accepteret. Herved kommer Lakoff og Johnsons arbejde til at fungere som en stopklods i stedet at være en inspiration til at komme videre. For der er mange metaforer, og der eksisterer andre end Lakoff og Johnsons metaforer.

At argumenter er krig, det kan der hurtigt findes empirisk belæg for. Men argumenter er også dans - hvad Lakoff og Johnson stærkt afviste. Vi finder fx

Enhver dans ender. [...] Diplomati skal have alle muligheder for at byde op til dans, men en dans har en begyndelse og en slutning,' siger USA's forsvarsminister William Cohen. (Søndagsavisen).

og:

Vi må erkende, at det er helt umuligt at være først på dansegulvet, hvis man starter med at sige nej. Eller hvis man helt undlader at byde op til dans af frygt for at få et nej. (Aktuelt).

Endda på engelsk gælder det, idet:

Diplomacy always should have every opportunity to dance. But at some point, a dance has a beginning and an end. (The Salt Lake Tribune).

Ved således at undersøge sprog er det muligt at finde belæg for det, som tidligere syntes umuligt: argumenter kan være både krig og dans. Og begge begrebsmetaforer må siges at være produktive

for dannelsen af nye ytringer og metaforer i bestemte tekster. At vi har begge begrebsmetaforene i vores sprogbrug giver naturligvis også belæg for at overveje, om vi nu også tænker, som vi taler.

Vi har mulighed for at komme videre. Vi kan anvende en anden metodik: Vi kan begynde at undersøge, hvordan metaforer egentlig anvendes. Ser vi på de metodikker, vi tidligere har anvendt, kan vi lave følgende inddeling:

- 1) Fra 1900: Undersøgelser af metaforer i litteratur og poesi (isolationisme).
- 2) Fra 1930: Undersøgelse af metaforer ud fra eksempler (idealisme).
- 3) Fra 1980: Undersøgelse af metaforer ud fra fragmenterede tekstgrundlag fx ordbøger, samtaler med studenter, konstruktioner m.v. (tekstpoesi).

En mere konstruktiv fremgangsmåde vil være at undersøge metaforer ud fra konkrete tekstgrundlag (empirisk konstruktivisme). Vi kan undersøge metaforer i de sammenhænge, som de findes i i konkrete tekster. Jeg kan henvise til undersøgelsen af mere end 6000 hovedsagelig computermetaforer (nogle af resultaterne findes i Grevy (1999), hele undersøgelsen er i Grevy (2001)). Ud fra en såkaldt *empirisk konstruktivistisk metodik*, hvor jeg har undersøgt metaforer og på dette grundlag gjort mig de teoretiske overvejelser, er jeg kommet frem til, at en række af de antagelser, som vi i faglitteraturen har om metaforer, ikke er hensigtsmæssige. Fx er metaforer ikke så kreative, som vi - i øvrigt ud fra en litteraturdomineret tankegang - har troet. Det kan vises (jf. Grevy 2001), at kildeområdet kan beskrives som et relativt afgrænset system bestående af ca. 400 ord og udtryk, som vi altid tager udgangspunkt i, når vi formulerer os metaforisk. Ud fra sådan et begrænset system, som vel at mærke er særdeles nuanceret, er det muligt - i et vist omfang - at forudsige, hvilke metaforer vi vil benytte i fremtiden. Metaforene arbejder nemlig sammen, og den bestående struktur af metaforer er grundlaget for nye.

Men en sådan viden og afklaring af metaforenes funktioner, en afklaring af, hvordan metaforer fungerer sammen og er produktive og dermed udgangspunktet for andre metaforer, får vi ikke ved at arbejde med *eksempler* på metaforer. En lingvistisk teori om metaforer bør i stedet tage udgangspunkt i de metaforer, vi virkelig lever med.

Litteratur

Aktuelt: D. 10 nov. 1999. Efter internetadressen <http://www.gl-avemaes.dk/info/med99945.html>.
Beck, Brenda (1982): Root metaphor patterns. Review Article. George Lakoff and Mark Johnson,

- Metaphors we live by. In: *RSSI, Recherches semiotiques/Semiotic Inquiry*, vol 2, no 1:86-97.
Black, Max (1981): Lakoff, George, and Mark Johnson. Metaphors we live by. In: *Journal of Aesthetics and Criticism* 40:208-210.
Booth, Wayne C. (1983): Lakoff, George and Johnson, Mark. Metaphors we live by. In: *Ethics*, April 1983:619-621.
Butters, Ronald R. (1981): Do 'conceptual metaphors' really exist? In: *The secol review* 5/3: 108-117.
Champlin, T. S. (1982): Beyond the letter. Metaphor and Thought. Metaphors we live by. In: *Philosophical books*, vol. 23:111-116.
Finnemann, Niels Ole & Frederik Stjernfelt (1992): *Kognition og sprog*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
Grevy, Carlo (1999): Informationsmotorvejen og andre metaforer i computerfagsprog. In: *Hermes, Journal of Linguistics* 23:173-201.
Grevy, Carlo (2000): The never changing metaphors. In: Grevy (ed.):9-15.
Grevy, Carlo (ed.) (2000): Metaphors in specialised language. *Hermes, Journal of Linguistics* 24.
Grevy, Carlo (2001): *Metaforer, scenarier og teknologi. En undersøgelse af computermetaforer på et empirisk konstruktivistisk grundlag*. Ph.d.-afhandling under udarbejdelse; forsvares omkring juni 2001.
Hansen, Carsten (2000): Lakoff og Johnsons metaforprojekt - status og perspektiver. Internetadresse: <http://coco.ih.ku.dk/~carhan/ob-emne/tekst-1.html>.
Hansen, Per Krogh & Jørgen Holmgaard (red.) (1997): *Billedsprog - om metaforen og andre troper*. Aalborg: Center for æstetik og logik. Medusa.
Hauge, Hans (1993): Krop, kreativitet og politisk korrekt. In: *Kritik* 102:44.
Johansen, Jørgen Dines (1997): Lighedens figurationer. In: Hansen og Holmgaard (red.):237-276.
Johnson, Mark (ed.) (1981): *Philosophical perspectives on metaphor*. Minneapolis: The University of Minnesota Press.
Lakoff, George (1995): Conceptual metaphor home page. Internetadresse: <http://cogsci.berkeley.edu/MetaphorHome.html>.
Lakoff, George & Mark Johnson (1980): *Metaphors we live by*. London: The University of Chicago Press.
Lakoff, George & Mark Johnson (1981): Conceptual metaphor in everyday language. In: Johnson, Mark (ed.):286-325.
Lakoff, George & Mark Johnson (1999): *Philosophy in the flesh. The embodied mind and its challenge to western thought*. New York: Basic books.
Lakoff, George & Mark Turner (1989): *More than cool reason. A field guide to poetic metaphor*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
Lakoff, George & Zoltán Kövecses (1983): The cognitive model of anger inherent in American English. In: *Berkeley cognitive science report* no. 10, reproduced by L.A.U.T. (Linguistic Agency University of Trier), series A, paper no. 117.
Lakoff, George (1998): The contemporary theory of metaphor. In: Ortony (ed.):202-251.
Lyngsø, Niels (1993): Metafor og erkendelse - om visse kognitive aspekter af Sophus Clausens lyrik. In: *Kritik* 106:53-64.
May, Michael (1993): Metafor eller skema?. In: *Kritik* 102:45-47.
Nuessel, Frank H. Jr. (1982): George Lakoff and Mark Johnson, Metaphors we live by. In: *Lingua* 56:185-192.
Ortony, Andrew (ed.) (1998): *Metaphor and thought*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press.
Richards, Ivor Armstrong (1965): *The philosophy of Rhetoric*. New York University Press, Oxford University Press.

- Smith, Michael K. (1982): Metaphor and mind. Metaphors we live by. By George Lakoff and Mark Johnson. In: *American Speech* 57:128-134.
- Stjernfelt, Frederik (1992): Kategoriens kategori. Kategoriseringen som grundlagsproblem i sprogvidenskab og kognitionsforskning: George Lakoff og René Thom. In: Finneman & Stjernfelt (red.): 106-126.
- Strang, B. M. H. (1982): Metaphors we live by. By George Lakoff and Mark Johnson. In: *Modern Language Review* 77:134-136.
- Stålhammar, Mall (1997): *Metaforernas mönster i fackspråk och allmänspråk*. Stockholm: Calssons.
- Søndagsavisen: Uge 46. Efter internetadressen <http://sondagsavisen.dk>.
- The Salt Lake Tribune: Nov. 11, 1998. Efter internetadressen http://www.sltrib.com/1998/nov/11/1998/nation_w/61134.htm.
- Thorne, J. P. (1983): George Lakoff and Mark Johnson, Metaphors we live by. In: *Journal of linguistics* 19:245-248.
- Violi, Patrizia (1982): George Lakoff and Mark Johnson: Metaphors we live by. In: *Journal of pragmatics* 6:189-195.
- Wagner, Roy (1982): Metaphors we live by. George Lakoff and Mark Johnson. In: *American Anthropologist* 84:953-954.

Peter Widell og Mette Kunøe (udg.):
8. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog
Århus 2001

EN MORFOLOGISK VARIANT AF EFA(X)-TEORIEN

Af Hans Götzsche og Susanne Annikki Kristensen (Aalborg Universitet)

Introduktion

Ovenstående indforståede overskrift henviser til den i Götzsche (1994) fremlagte og senere bearbejdede teori om sprogs enten lineære (topologiske) eller formmæssige (morfologiske) strukturering af syntaksen: *Epi-Formal Analysis in Syntax* (EFA(X)).

Teorien blev udviklet på baggrund af Diderichsens grammatik og er inspireret af Hjelmlevs glossematik, og den bygger på det oprindelige Chomskyske diktum at det kan lade sig gøre at behandle syntaktiske konstruktioner uafhængigt af den leksikalske semantik. Samtidig er den et forsøg på at opløse den teoretiske modsætning inden for lingvistikken mellem traditionerne "generativisme" og "funktionalisme". I EFA(X)-systemet er de grundlæggende konstituent-kategorier eksternalistisk defineret, mens processerne der behandler enhederne er internalistisk defineret, og målet er udarbejdelse af formalismer, sætnings-kalkuler, for bestemte sprog. Dette opnås ved brug af den af Hans Götzsche konstruerede 'forekomstlogik' til konstruktion af et kombinatorisk system, og dette anvendes til udarbejdelse af universelle og partikulære (sprogspecifikke) syntaktiske kalkuler i hvilke konstituenternes absolutte og relative (afhængige) forekomst afhængige) forekomst kan beregnes. Kalkulerne er eksternalistisk baseret ved et kriterium om at mindst ét symbol er eksternt defineret og dermed ikke-arbitrært, og dette er grunden til betegnelsen "epi-formal". En kalkule for dansk sætningsbygning vil (afhængigt af valg af notationssystem) kunne se således ud:

$$\Sigma \Omega c c \pi c \Omega s_{\pi s} \setminus \{x\} \Omega v_{\pi v} \Omega s s \pi \{s\} / \{o[m]\} \Omega a_{\pi a} / q a / n z \Omega v v \pi \{v\} / i v / v a / \{r a\} \Omega o o \pi \{p\} / o / \{v a\} > \{o\} / p / \{s\} / c^{\wedge} c p \Omega a a \pi r a / p a$$

og den vil kunne behandles datalingvistisk og anvendes i eksperimentel lingvistik.

Som anført blev syntaksteorien præsenteret i 1994, men der er både tidligere og efterfølgende blevet præsenteret delresultater og afledte resultater i forbindelse med såvel teori-bearbejdelse som med analyser (jf. litteraturlisten). Teorien er gennem årene blevet udviklet og